

*Serafimě Andrijivně,
která viděla a zažila.*

Rád bych poděkoval Galje Semeňukové, bez jejíž neustálé pomoci a oddanosti by tato kniha neexistovala.

Edoardu Brugnatellimu za jeho duchovní podporu, Alanu Davidovi, Didieru Gonordovi, Andreovi Maimonemu, brother in comics, Rupertovi La Forgia, semper fidelis, Chiaře Dattolové, Pasqualovi La Forgia. Leonardu Guardigliemu za grafické úpravy, Eleně Marinoniové a Denise Silvestriové za redakční úpravy, Chiaře Orianiové a Viole Gambariniové za organizaci.

Můj vděk patří rovněž Stefanu Sacchitellovi, Marzeně Sowové, Claudii Bergonzoniové, Nicolasu Grivelovi, Andree z Transiberiana.com, Galině Ackermanové za její laskavost a neodmyslitelnou pomoc, Iryně Dmytrychynové, Alle Lazarevové, Iljovi Politkovskému a Věře Politkovské.

Igort

Ukrajinské a ruské sešity. Život a smrt pod sovětskou vládou.

Z italského originálu *Quaderni ucraini e russi* vydaného v Oblomov Edizioni nakladatelstvím La nave di Teseo (Oblomov Edizioni) v Miláně v roce 2020 přeložily Helena Lergetporer a Monika Štefková.

Odpovědná redaktorka Veronika Chaloupková.

Grafickou úpravu navrhl a sazbu (v návaznosti na originál) provedl Jiří Nevěřil.

Odborná revize Michael Romancov, Nikola Repin, Václav Šmilauer.

Korektury Markéta Hofmeisterová a Eva Brucknerová.

Technický redaktor Milan Dorazil.

Vydalo nakladatelství Argo,

Milíčova 13, 130 00 Praha 3,

www.argo.cz, argo@argo.cz,

v roce 2022 jako svou 4958. publikaci.

Vytiskla tiskárna TNM Print.

Vydání první.

ISBN 978-80-257-3855-9

Aktuality o našich titulech můžete sledovat na www.facebook.com/argo.cz

O komiksech na www.facebook.com/argomiks

Naše knihy distribuuje knižní velkoobchod KOSMAS

sklad: KOSMAS s.r.o., Za Halami 877, 252 62 Horoměřice

tel: 226 519 383, e-mail: odbyt@kosmas.cz, www.firma.kosmas.cz

Ukrajinské sešity

KOŘENY KONFLIKTU. KRESLENÁ REPORTÁŽ.

Zpráva o cestě,
která trvala téměř dva roky...

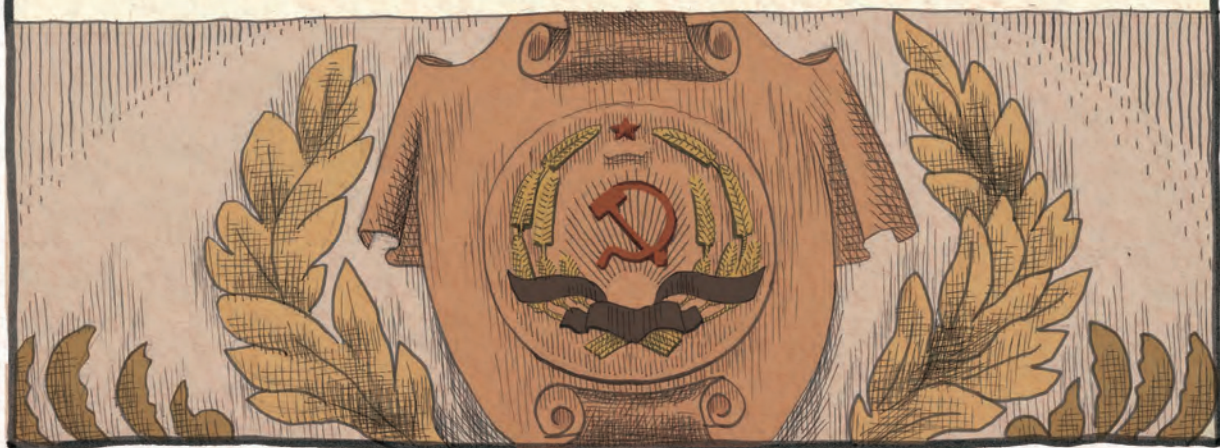
Na začátku pro mě Ukrajina byla něco neurčitého, jakási mlha, která patří do sovětské sféry.

Potom jsem tam začal jezdit a z exotických názvů, které jsem od dětství slýchal doma: KYJEV, ODĚSA, POLTAVA, SEVASTOPOL, LVOV, JALTA, se stala konkrétní místa.

Jak se v těchhle místech asi žilo za komunismu? Pořád mi to vrtalo hlavou.

ROCKET CITY

Léto 2008. Dněpropetrovsk, milion dvě stě tisíc obyvatel. Východní Ukrajina. V dobách studené války neexistovala jediná sovětská útočná raketa, která by nebyla vyrobena právě tady.

Někteří tomu městu říkali Rocket City. Ještě před deseti lety sem nesměl vkročit žádný cizinec. Dneska už je to jinak. Z okna se dívám na klidný říční tok Dněpru.

Město je tři dny bez vody. Snažím se pochopit, co v těch třech dnech, které mi připadají jako věčnost, vůbec dělají.

Protože ta bahnitá voda, na kterou se dívám z okna a v níž se lidi myjí, je oficiálně „PITNÁ“, ale čaj se z ní udělat nedá.

Natočím plnou vanu, abych měl zásobu, bez vody přece není možné žít. Asi za dvacet minut jdu zavřít kohoutek. Vidím, jak na hladině plavou nazelenalá vlákna.

Andrej

Andrej říká, že jeho otec byl v Rudé armádě. Když byl plnoletý, musel vstoupit do komunistické strany, jinak by to v zaměstnání nikam nedotáhl...

Protože tam v Rusku se o byt dělili s další rodinou...

Jejich manželství se ale během toho čekání rozpadlo. Teď jsou rozvedení. Andrej říká, že v dětství poslouchal, co si vyprávějí dospělí.

Pokud se například někdo vydal do zahraničí, měl s kariérou utrhum. Mohl pracovat už jenom jako dělník, protože by nikoho ani ve snu nenapadlo svěřit odpovědnost někomu, z koho se možná stal špion...

Byla to nepsaná pravidla, ale všichni je znali. A tak člověk vyrůstal mezi továrnami na rakety a zbraně, uprostřed klepů a podezírání, během studené války...

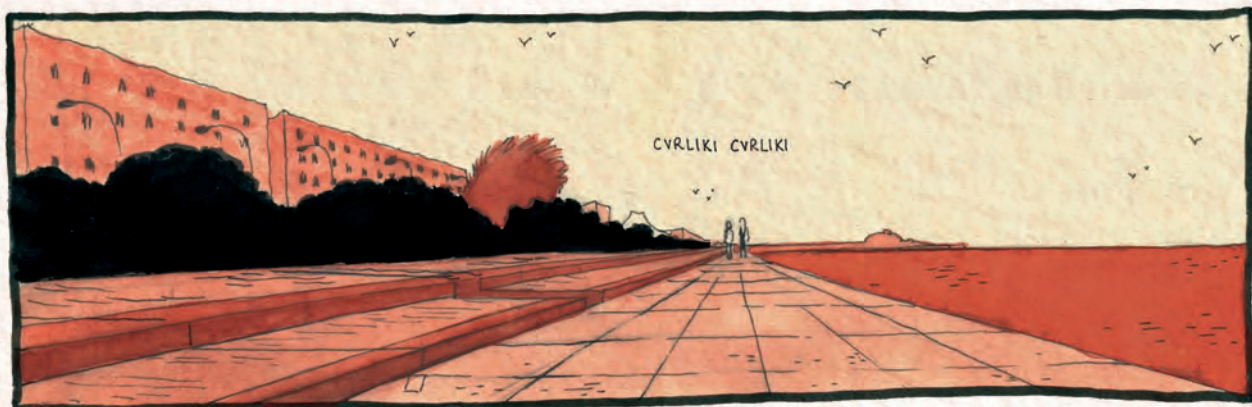
A M E R I K A

Miša říká, že byl jednou v Americe a že se mu tam nelíbilo. „Jemu se nelíbí nic, co je americký, nejen Amerika,“ vysvětluje Andrej. „Je to patriot.“ Miša byl v dobách SSSR v armádě, u letectva, a měl se dobře, byl spokojený. Tvrdí, že není pravda, že je Ukrajina rozdělená na dvě části, jednu prozápadní a druhou, které se stýská po sovětské nadvládě. „Lidi chtějí jen založit rodinu, pořídít si děti a vyjít do konce měsíce.“ On má SUV s kouřovými skly a autorádiem, hezkou manželku a obchod s počítači („MY COMPUTERSHOP,“ upřesní). Cítí se jako naplněný člověk, jako někdo, kdo má v životě úspěch. Když ho zahrnu spoustou otázek, zeptá se mě: „Co seš zač, špeh?“ Pokouším se mu to vysvětlit, dát mu na srozuměnou, že jsem sem nepřijel lidi soudit, ale pokud možno jen pozorovat. Domluvíme se, že se sejdeme nazítří odpoledne, že mi bude nad kouskem dortu vyprávět o svém životě v epoše Sovětského svazu, kdy se lidi měli dobře a nikdo si nestěžoval.

POZVÁNÍ

Další den, když se zrovna s Galjou procházíme podél Dněpru, volá Miša. Říká, jestli bych si neměl chuť zastřílet, na střelnici.

Jsem překvapený. Ptal jsem se ho, co se pro něho změnilo poté, co zanikl Sovětský svaz a on přestal být vojákem Rudé armády.

Divný způsob, jak mi předvést, jak se od té doby vyvíjel všední život. Zve mě na střelnici Robin Hood. Asi chce zjistit, jestli umím střílet.

Nebo jsou to možná jen silácké řečičky. V každém případě jeho zdvořilé pozvání odmítnu.

Robin Hood!

O den později na stejné střelnici za dosud nevyjasněných okolností zemře státní zástupce Volodymyr Šuba. Zásah z pušky do srdce. Jak může „náhodou“ vyjít rána z pušky a zasáhnout toho, kdo ji zrovna nabíjí, je záhada. Tím spíš, že Šuba byl na zbraně expert (a navíc už mu několikrát vyhrožovali smrtí). Tím spíš, že na té střelnici se střílí z pistole, a ne z pušky. Tím spíš, že první zvěsti mluví o sebevraždě. A ta puška jakoby náhodou zmizí a hned potom se zase vynoří. Existuje jedna oficiální verze, které nikdo nevěří, a jedna neoficiální a o dost pravděpodobnější, která se šíří mimo jiné i na WEBU.

Následují dny plné zděšení. V duchu si samozřejmě opakuju, že mezi Mišovým pozváním a vraždou prokurátora Šuby neexistuje žádná souvislost. Že jde jen o nepříjemnou shodu okolností.

A přece ve mně přetrvává pocit, že tady život pořád visí na vlásku. Každému přechodnému období tu říkají „krvavá sezona“.

Naučil jsem se nová slova: čtyře, čtyři. Газета, noviny. Часы, hodinky.

MĚSTO PRO JINÉ

Ostatně je hospodářská krize. Banky se otřásají v základech a stahují úvěry, spousta lidí přišla o bydlení. Tak trochu je všude cítit zoufalství. Před krizí...

Nikdo už si není jistý svým platem, který může být bez varování snížen. Ten, kdo má práci, se považuje za šťastlivce a snaží se ji mermomocí udržet. Seznámím se s Váňou, bezelstným 26letým mladíkem, který žije v Moskvě. Pracuje v továrně na ohňostroje, v PIROFF. Je opilý a neustále se směje.

Říká a ukazuje na obrázek dvou děl na vizitce...

Ha ha ha, válka je pro něho jako hra a bomby jako rachejtla. Přá se mě, jestli jsem viděl pravou tvář Dněpropetrovsku, naráží na nejchudší a nejzchátralejší čtvrti.

Chytnu se jeho otázky, abych si udělal jasno ve zdánlivě nevysvětlitelných věcech.

To je jednoduchý, vysvětlí mi, byty, které jsem viděl, nejsou pro Ukrajince. Ti bydlí na těch nekonečných, temných předměstích vzdálených hodinu cesty od centra. Vypráví, že trh s nemovitostmi ovládá mafie.

O cenách tak rozhodují dvě rodiny, které si nárokují veškerou moc a vytlačují stovky tisíc obyčejných lidí na okraj města.

Síť

Tímhle způsobem vznikla hustá síť malých autobusů.

Vejde se do nich 12 sedících a 5 nebo 6 stojících osob. Říká se jim maršrutky. Jezdí po celém městě, i do nejdlehlších periferií s exotickými jmény.

Jelikož si nikdo nemůže dovolit garsonku za 400 \$ měsíčně, začíná večer po práci trýznivé čekání.

Vznikají fronty čítající i 80 nebo 90 lidí, kteří čekají, až se budou moct vrátit domů.

Čeká se klidně i půldruhé hodiny. Cesta potom trvá zhruba stejně dlouho. Takže pokud trávíte 10 hodin denně v kanceláři (což je řady obvyklé), žijete prakticky jen prací.

Jelena mi vypráví o Aně, která jednou před lety zmokla při bouřce ve městě Enerhodar, kde je atomová elektrárna. Když se vrátila domů, osprchovala se, obstarala domácnost a potom si šla lehnout. Když se probudila, byla prakticky holohlavá. Polštář byl plný jejích vlasů. Doktorů tvrdí, že zplodiny, které se z elektrárny rozšířily do vzduchu, reagovaly s vodou. Aně bylo 30 let. Jelena už ji nikdy neviděla, neví, jestli je vůbec ještě naživu. Lidi z měst jako Enerhodar nebo Černobyl mají zakázáno mluvit o tom, co se tam děje.

Ruské sešity

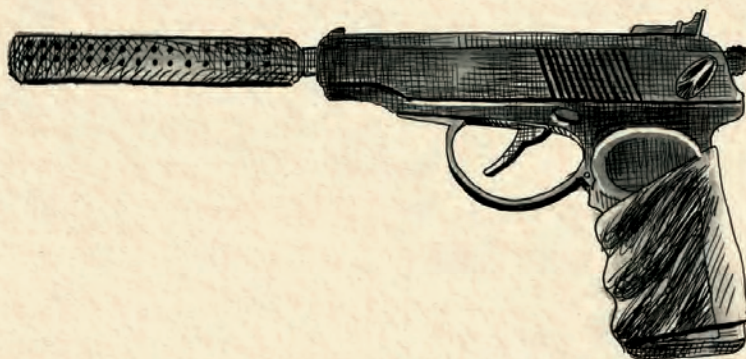
PO STOPÁCH ANNY POLITKOVSKÉ. KRESLENÁ REPORTÁŽ.

Můj život? Myslím, že díky Čečensku,
díky tomu všemu, co se stalo a co jsem viděla,
jsem teď moudřejší... lepší.

Anna Politkovská

Tohle je Makarov IŽ s tlumičem. Stejná pistole zabila Annu Politkovskou ve výtahu jejího činžáku, v Lesné ulici č. 8 v Moskvě. Dne 7. října 2006 tak navždy vyhaslo důležité světlo ruského svědomí. Brutalita předstírané demokracie, pro niž sovětologové vytvořili termín DEMOKRATURA, promluvila.

Když 7. října roku 2006 zavraždili Annu, byl jsem v šoku. Pamatuju si, že jsem o tom napsal na svůj blog, kde se jinak věnuju jen literatuře.

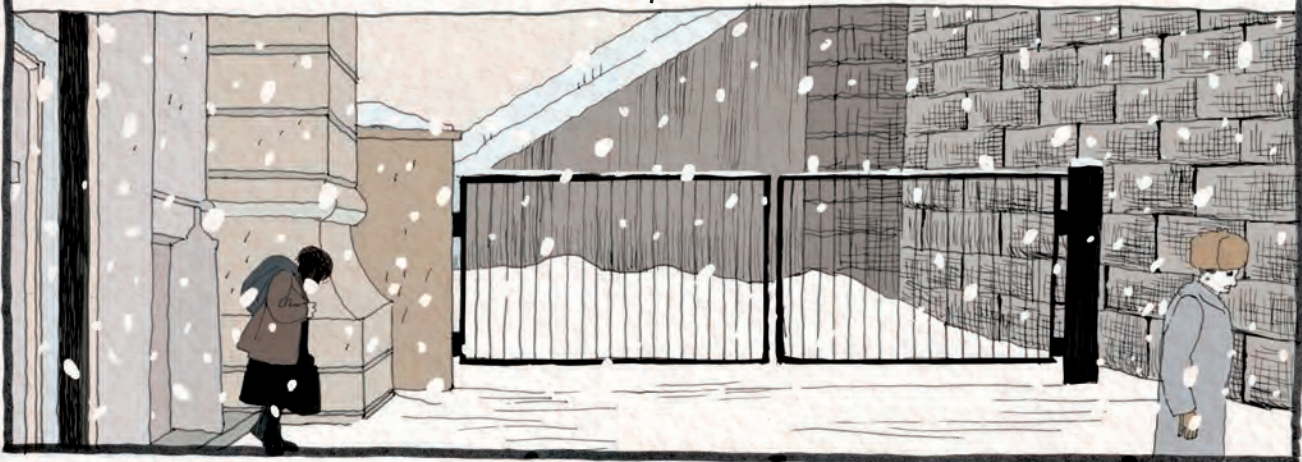
To jsem ještě nevěděl, že do toho výtahu za pouhé tři roky nastoupím a že budu mluvit s Anninými nejbližšími.

A že budu navzdory množícím se otázkám kráčet v některých jejích šlépějích a hledat smysl.

Téměř dva roky jsem pendloval mezi Ukrajinou, Ruskem a Sibiří ve snaze pochopit, zaznamenat. Co to byl Sovětský svaz? Jak se v téhle skutečnosti, která trvala přes sedmdesát let, vůbec žilo?

A především, co po sobě zanechala obyvatelům s otupělými tvářemi, které jsem potkával na zasněžených ulicích?

Ale vítr odpověď na moje otázky nepřinášel a bílé pláňe mi neposkytovaly pocit klidu ani útěchu, v něž jsem doufal. Cítil jsem v té moskevské zimě hmatatelné napětí, vzrůstající neklid, který jsem ještě nedokázal pojmenovat.

Matička Rus přichystala tíživý osud všem, kdo se dnes zaobírají lidskými právy, kdo se nespokojí s předem danou pravdou.

Demokratura

Všichni jsme lidé jedné krve. Krve, které se v průběhu této války prolily potoky a která teď proudí v našich žilách, jako by to byla dávka adrenalinu. Nedovede nás nikam, leda do temné místnosti bez dveří.

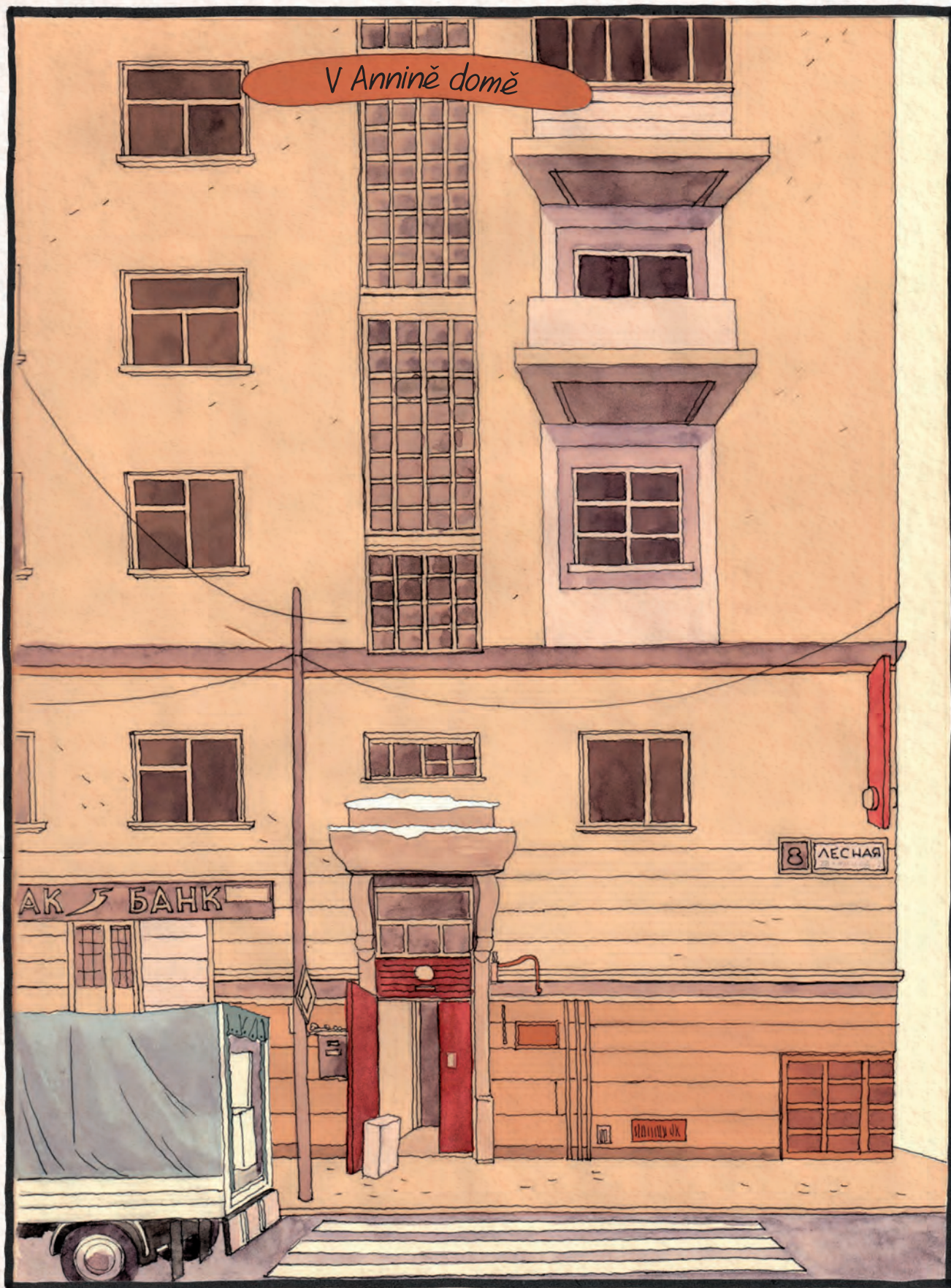
A nakonec, až tyto účinky pominou, pochopíme, jak jsme sami, odsouzeni k hledání nám podobných lidí, kteří ke komunikaci nepotřebují slova. Lidí, již v životě zakusili věci, které většina populace nikdy nezažije.

Možná bychom se s tím tajemstvím, které nese jméno válka, rádi svěřili, ale ti, kdo žijí v míru, nemají nejmenší zájem ho odhalit.

Anna už o tom nemohla mluvit ani s přáteli. Čečensko, kterým byla téměř posedlá, bylo nepohodlným tématem. „Píšu to, co vidím“ - programové prohlášení, ba co víc: metoda. Anna proměnila práci v terénu v profesní dráhu, která se pro ni stala životně důležitou. A díky svojí empatii a schopnosti naslouchat a sdílet nakonec hranice své metody přesáhla. Už se nemohla jen dívat a psát, od určitého okamžiku se pasovala do role toho, kdo pomáhá obětem masakru. Jiný by se na jejím místě pravděpodobně uchýlil do olympské vzdálenosti reportéra, toho, kdo svědomitě pozoruje. Ona na zvěrstva, která den po dni vídala, zareagovala tím nejjednodušším, ale současně i nejbolestivějším a nejobtížnějším způsobem. Zbavila se novinářského odstupu, aby prostě zůstala lidskou bytostí. A tím se odsoudila k smrti.

V Annině domě

Nějaký Annin souseď se stěhuje. Nákladní auto zaparkované před skromnými dveřmi činžáku se rychle plní krabicemi, kufry, vybavením. Vstoupím dovnitř a vydám se nahoru po schodech, které vedou k výtahové šachtě.

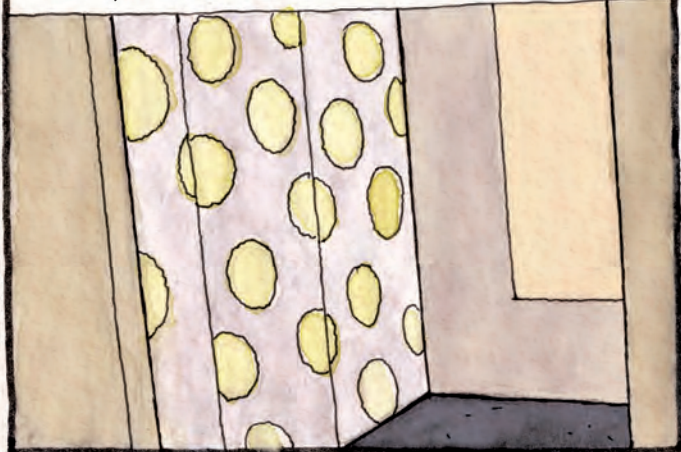
Kolikrát po těch schodech asi Anna stoupala?

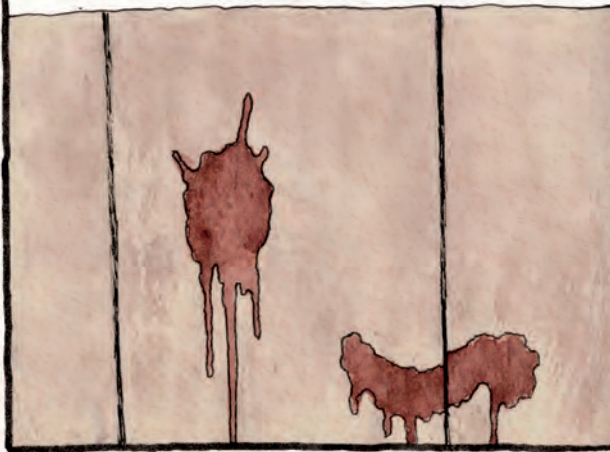
Výtah, kde ji zavraždili, už jsem na fotkách a videích viděl mockrát.

Je to zvláštní pocit vejít dovnitř a vidět, že na stěny někdo namaloval vánoční ozdoby. Jen tak náhrubo, halabala.

Nemůžu se zbavit dojmu, že chtěli zamalovat ty krvavé skvrny.

Zemřít za pravdu v 48 letech. I to se děje v naší době, v Rusku. Zemřít, protože publikujete nepohodlná fakta.

Koneckonců, život jde dál. Ovšem u mnohých se šok z této ztráty proměnil v tupou bolest...

... kterou poté vystřídal mrtvý čas.

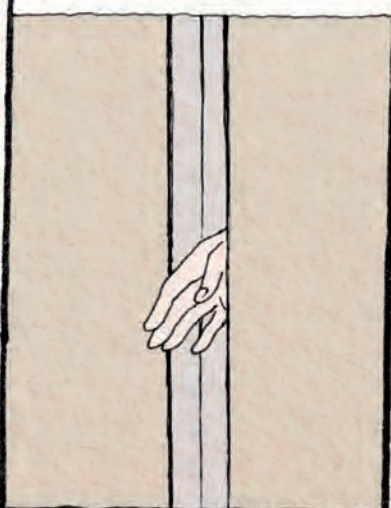
Navštívila svou hospitalizovanou matku a šla koupit hygienické potřeby, kterých je v ruských nemocnicích nedostátek.

Nájemný vrah ji očekával, jelikož ji předtím sledoval a věděl, že míří domů. Dneska do toho stísněného výtahu vstupuju. Ona se sem schovala ve zbytečném pokusu uniknout těm 4 ráňám. Do hrudníku a do hlavy. Po prvních dvou kulkách Annino srdce přestalo bít.

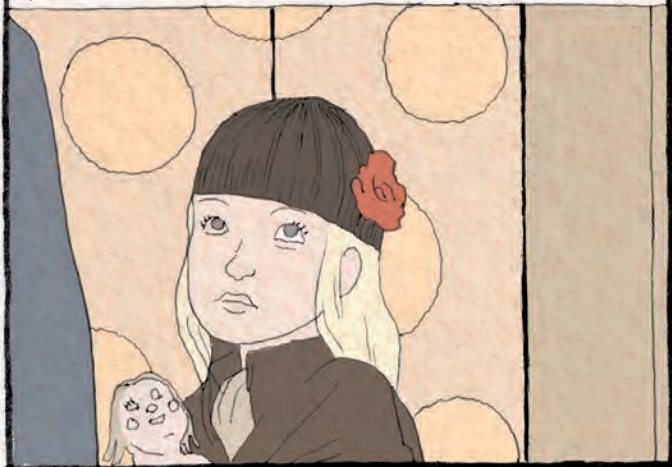
Dveře se užž zavírají, když vtom mezi ně někdo strčí ruku.

Znovu se otevřou: vejde do nich holčička s matkou...

Už jsme ve třech, Anno. Kolikrát jsi potkala tuhle holčičku?

Vystupuje v sedmém patře, v tom tvém. Tohle byli tví sousedi. Brzy vyjedu ještě výš.

V osmém právě probíhá stěhování. Stisknu jedničku a znovu sjedu dolů.

Rozloučím se se stěhováky, kteří nakládají poslední krabice.

Ve stejném vchodu toho činžáku, v LESNÉ ULICI č. 8, byla zabita ještě jiná žena. Šedivé vlasy, stejná postava i věk jako Anna.

Ta byla v těch dnech zrovna ve Vídni.

Anniny děti jí o té události pověděly do telefonu.

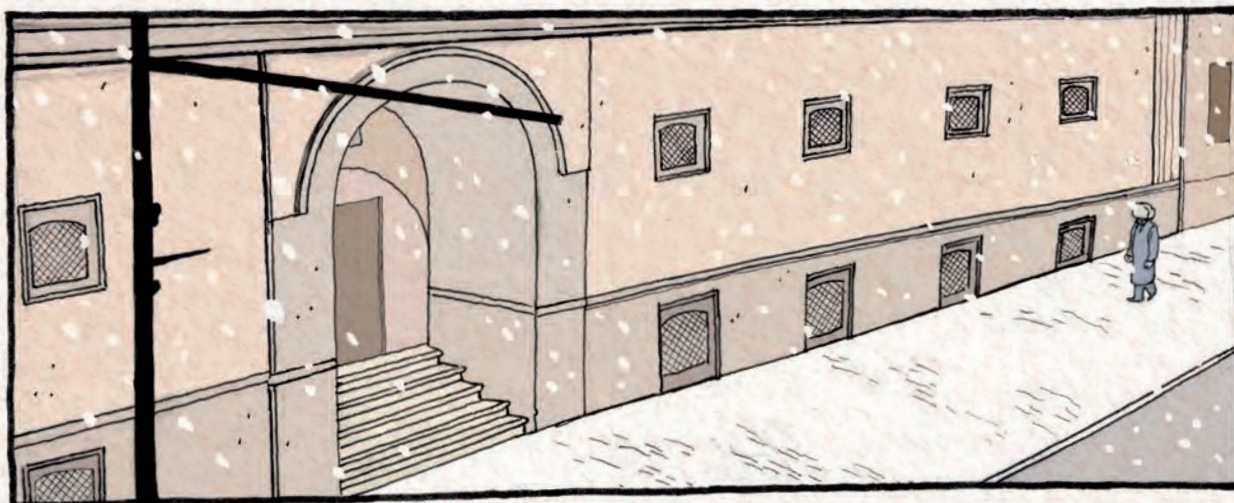
„Tyhle věci se v našem městě stávají,“ okomentovala to.

A ony jí nevěřičně musely vysvětlit to, co bylo evidentní:

„Copak to nechápeš, mami? Chtěli zabít tebe.“

Rekviem za spravodlivého
(19. ledna 2009)

Když se vracím od Annina domova, je šedé, nepříliš chladné odpoledne moskevského ledna. Kráčím směrem ke Kremlu.

Na chodníku v ulici PREČISTĚNKA, před béžovým činžákem vzdáleným šest minut chůze od Kremlu, je obrovské množství květin. A také fotky a vlaječka s nápisem SMRT RUSKU.

Takhle se dozvím, že byl zavražděn Stanislav Markelov, Annin přítel a právník deníku Novaja Gazeta.

Spolu s ním zemřela i Anastasija Baburovová, stážistka v téže redakci.

